

34. Аналіз стану та можливостей нарощування обсягів експорту українських товарів на ринок Чеської Республіки // Поточний архів ТЕМУ в ЧР. – Справа № 405 від 09. 10. 2000. – С. 8-10.
35. Інформація про П'яте засідання Міжурядової українсько-чеської Комісії // Там само. – Справа № 447 від 24. 08. 2000. – С. 3-5.
36. Інформація про торгівельно-економічне співробітництво Чеської Республіки з країнами СНД протягом 2000 року // Там само. – Справа № 122 від 20. 02. 2001. – С. 3.
37. Інформація про торгівельно-економічне співробітництво Чеської Республіки з країнами СНД протягом 11 місяців 2002 р. // Там само. – Справа № 128 від 12. 12. 2002. – С. 2.
38. Загальна інформація // Там само. – Справа №10 – Є від 01. 02. 2001. – С. 16-17.
39. Інформація про пропозиції чеських фірм, які бажають співпрацювати з українськими підприємствами та організаціями // Там само. – Справа № 01-04/437 – А від 27. 07. 2001. – С. 4.
40. Інформація стосовно інвестицій з ЧР до України протягом 11 місяців 2002 р. // Там само. – Справа № 130 від 12. 12. 2002. – С. 2-3.
41. Інформація про переговори з делегацією “Alstom Power” // Там само. – Справа № 01-04/274 від 21. 05. 2000. – С. 3-5.
42. Інформація про діяльність постійних представництв українських підприємств у Чеській Республіці // Там само. – Справа № 01-04/275 від 21. 05. 2000. – С. 4.
43. Інформація про чеський імпорт в Україну за 11 місяців 2002 р. // Там само. – Справа № 132 від 12. 12. 2002. – С. 2-6.
44. Інформація про український експорт до ЧР за 11 місяців 2002 р. // Там само. – Справа № 129 від 12. 12. 2002. – С. 3-5.
45. Устич С. Названа праця. – С. 5-6.

РЕЗЮМЕ

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ УКРАИНСКО-ЧЕШСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА (конец XX – начало XXI вв.)

Корсак Р.В. (Ужгород)

В статье на основе материалов текущих архивов Посольства Украины в Чешской Республике и Торгово-экономической миссии Украины в Чехии анализируются основные направления развития украинско-чешского сотрудничества на протяжении 1997-2002 гг. Одновременно в статье очерчены перспективы украинско-чешского экономического, культурного и политического сотрудничества на ближайшие годы.

SUMMARY

THE STATE AND THE PROJECTS OF UKRAINIAN-CZECH COOPERATION (the end of the XX – the beginning of the XXI centuries)

Korsak R. (Uzhhorod)

In the article on the basis of current archives of Ukrainian Embassy in Czech Republic and Trade – economic mission of Ukraine in Czech Republic the main trends of the development of Ukrainian-Czech cooperation during 1997 –2002 are analyzed. At the same time the projects of Ukrainian-Czech economic, cultural and political cooperation for nearest years are determined.

НАУКОВО-ОСВІТНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ З УГОРСЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ В 1991-2001 рр. (на прикладі Закарпатської області)

БАБИНЕЦЬ І.І. (Ужгород)

Угорська Республіка займає провідне місце в аспекті зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності України, і Закарпатської області зокрема, тому українсько-угорському співробітництву приділяється особлива увага. Не буде пе-

ребільшенням і твердження, що велика роль у двосторонніх взаєминах відводиться культурним, науковим і освітнім зв'язкам. Така позиція України та Угорщини обумовлена наявністю великої кількості угорської національної меншини на Закарпатті (151.5 тис. осіб), і значно меншої - української в Угорській Республіці (різні джерела наводять неоднакові дані: від 674 українців та русинів до 35 тисяч, а за даними останнього перепису населення станом на лютий 2001 р. в Угорщині проживало 5070 українців) [1], що спонукає уряди двох держав проводити політику, направлену на задоволення потреб національних меншин, найнеобхіднішими з яких є культура та освіта.

Починаючи з останнього десятиліття ХХ ст. співробітництво між Угорською Республікою і Україною вступило в нову фазу свого розвитку, що було викликано політичними змінами, які сталися в Центрально-Східній Європі наприкінці 80-х років ХХ ст. Активізації культурно-освітнім зв'язкам посприяло укладення 31 травня 1991 р. Декларації про принципи співробітництва між Українською РСР та Угорською Республікою по забезпеченню прав національних меншостей і Договору про українсько-угорське співробітництво від 6 грудня 1991 р., а також прийняття Закону України "Про національні меншини в Україні" від 25 червня 1992 р. [2].

Виходячи з вище сказаного, впливає і актуальність даної теми. Слід відзначити, що уряд Угорщини розглядає зв'язки з угорською діаспорою як один з найважливіших пріоритетів своєї зовнішньої політики та уважно стежить за становищем угорців в країнах розселення. І тому, розвиток співробітництва між країнами з питань захисту прав національних меншин є передумовою розвитку плідної співпраці між Україною та Угорщиною і в інших галузях.

Метою нашого дослідження є спроба проаналізувати стан взаємозв'язків між Закарпаттям і Угорщиною в сфері освіти та науки починаючи з 1991 р. і до 2001 р., звернути увагу на їх специфіку, показати

процес становлення та розвитку, перспективи на майбутнє.

Треба підкреслити, що на сьогодні відсутня узагальнююча робота, в якій би йшлося про науково-освітні зв'язки Закарпатської області з областями Угорщини. Цікава інформація з цього приводу міститься у документах Відомчого архіву Закарпатської обласної державної адміністрації, на сторінках обласної періодики та в деяких працях закарпатських науковців. Тут варто згадати дослідження О.Берегасі, І.Черничко, І.Орос. "Мова, освіта, політика", а також монографію Д.Дупко "Угорці Закарпаття", в яких, у контексті аналізу національно-культурного, релігійного та освітнього життя закарпатських угорців, подається матеріал про освітню співпрацю останніх з навчальними закладами і науковими установами Угорщини [3]. Виходячи з цього, бачимо, що є над чим працювати, і що досліджувати.

Пристаючи до характеристики двосторонніх науково-освітніх зв'язків потрібно відмітити, що ще 14 грудня 1989 р. було підписано Протокол про співробітництво між Міністерством вищої і середньої спеціальної освіти тоді ще Української Радянської Соціалістичної Республіки і Міністерством культури і освіти Угорської Республіки на 1990 р. [4]. Коментуючи цю подію державний секретар Міністерства культури і освіти Угорщини Ф.Пустої підкреслив, що "співробітництво між Угорщиною і Україною в галузі освіти має давні традиції, але такої широкомасштабний документ прийнято вперше. В ньому враховано як уже нагромаджений досвід, так і нові тенденції, що відображають зміни, які відбуваються в наших країнах" [5]. Протоколом передбачався дальший розвиток і вдосконалення навчання російської й української мов у навчальних закладах Угорщини, а угорської - у навчальних закладах України. З цього приводу заступник міністра вищої і середньої спеціальної освіти УРСР Л.О.Каніщенко підкреслив, що з підписанням протоколу відкриваються нові

можливості для прямого співробітництва між вузами двох республік. На думку ж першого заступника міністра народної освіти УРСР В.Ю.Тараненка, важливо те, що протокол охоплює всі сфери народної освіти: від дошкільних закладів до вищої педагогічної школи. "Якщо раніше вони в основному були характерні для Закарпатської області, де функціонують школи з угорською мовою навчання, то тепер такі контакти здійснюватимуться і в інших регіонах республіки", - зауважив заступник міністра [6].

Наприкінці 80-років ХХ ст. для закарпатських угорців відкрилася можливість навчатися в Угорщині. Це стало можливим завдяки діяльності Товариства Угорської Культури Закарпаття (ТУКЗ-КМКС), яке представляло область в Міністерстві культури та освіти Угорщини [7]. Вже в 1990 р. Геделівський інститут аграрних відносин (Угорщина) взяв на себе клопоти пов'язані з навчанням 12 студентів із Закарпаття. В основному вони навчалися в м. Геделеві, але були і такі, які перші семестри провели в філіалах інституту в Кестгеї, Сарваші та Дебрецені [8]. Незабаром, 28-29 червня 1991 р., у Берегівській середній школі №4 ім.Л.Кошута відбулися вступні іспити в Геделівський інститут аграрних відносин [9]. З наміром відібрати для навчання у свій заклад найздібніших берегівських юнаків і дівчат в місто приїхали доктор біологічних наук М.Кечкейш, математик З.Варга, викладач хімії Й.Кампфл, біолог Л.Касаб, а також секретар координаційної комісії у справах навчання зарубіжної молоді Ж.Вінцеффі [10]. На цей раз заяви для здачі вступних іспитів подали 20 чоловік. М.Кечкейш та Ж.Вінцеффі відзначили, що між навчальними програмами угорських і тоді ще радянських середніх шкіл спостерігаються великі відмінності, та більшість студентів із Закарпаття, завдяки своєму сумлінню і настирливості, навчаються в угорських вузах успішно [11]. За даними, які наводять О.Берегсасі, І.Черничко, І.Орос - автори праці "Мова, освіта, політика" - станом на 1991 р. у вищих навчальних закла-

дах Угорщини навчалося 27 закарпатських юнаків і дівчат, в 1992 р. їх кількість зросла до 53, в 1993 р. - до 80, а в 1995 р. - до 88 [12]. Зрозуміло, що всі вони - угорської національності. У 1995/96 навчальному році всього 350 чоловік закарпатської молоді стали студентами в Угорщині, і в тому ж 1996 р. - 66 закарпатців закінчили навчання в угорських навчальних закладах. Автори відмічають той факт, що більша частина з них наперед знала, що не повернеться на Закарпаття після отримання дипломів [13].

Слід відзначити, що ректорат Геделівського інституту активно сприяв проведенню й інших важливих заходів міжнародного масштабу. Зокрема, весною 1991 р. в Науково-Дослідному Інституті агропромислового виробництва в с. В.Бакта Берегівського району було проведено науково-практичну конференцію для спеціалістів рослинництва і тваринництва двох країн [14]. В цьому ж таки році в рамках літніх університетів, що їх проводила Дебреценська академія ім.Е.Аді, 28 закарпатських педагогів мали нагоду взяти участь в серії цікавих заходів. Голова академії проф. І.Орос у вступному слові констатував, що метою курсів є вдосконалення кваліфікації закордонних угорських викладачів, підтримка всіх угорців басейну Карпат [15]. На конференцію прибули угорці з Румунії, Югославії, були також присутні представники Австрії, Чехо-Словаччини, США та Канади.

Важлива подія відбулася 20 грудня 1991 р. в угорському місті Ніредьгаза: тут було підписано угоду про співробітництво між Педагогічним інститутом області Саболч-Сатмар-Берег, Ужгородським інститутом вдосконалення вчителів, комісією в справах народної освіти Спілки угорської культури Закарпаття та Спілки угорських викладачів Закарпаття на 1992 р. [16]. Членами української делегації були: заступник міністра народної освіти України В.П.Шепотько, директор методичного кабінету по загальній та педагогічній освіті Міністерства народної освіти України В.М.Доній, директор Великодобронської

СШ, голова Спільки угорських викладачів Закарпаття І.Орос, голова Берегівської районної організації ТУКЗ А.Ф.Далмаї та директор Берегівської угорської гімназії І.Удворі. Ніредьгазькі та закарпатські представники, що брали участь у роботі наради, підписали заяву про те, що пропонуватимуть скликання форуму в питаннях народної освіти національних меншин басейну Карпат в жовтні 1992 р. в м.Ніредьгазі. Для шефства над цим форумом були запрошені Міністерства культури та народної освіти України і Угорщини [17].

З початку 90-х рр. ХХ ст. частішими стають заяви угорської інтелігенції області, культурних та громадських товариств щодо створення вищого угорськомовного навчального закладу в Закарпатті. Саме з цією метою в 1993 р. був створений "Фонд за Закарпатський угорський інститут". Розпорядженням представника Президента України в Берегівському районі М.М.Товта за №11 від 13.01.1994 р. згаданий фонд було зареєстровано як юридичну особу. В 1994 р. Фонд уклав угоду з Міністерством культури і освіти Угорщини та Ніредьгазьким педагогічним інститутом ім.Д.Бешенеї [18]. У зв'язку з цим, в 1994 р. в Закарпатті стало можливим відкриття угорськомовного педінституту. Питання про створення в м.Берегові вищого навчального закладу з угорською мовою навчання за умов недержавного фінансування ініційовано було Товариством угорської культури Закарпаття, Закарпатським угорським педагогічним товариством, Закарпатською реформатською церквою та громадським Фондом ім.Д.Йєша (Угорщина) [19]. Відомо, що згідно з Протоколом ІV засідання змішаної українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав національних меншин (12-13 квітня 1994 р., (п.6)), комісія підтримала створення в м.Берегові вищого учбового закладу з угорською мовою викладання за умови приватного фінансування. Дане питання розглядалося і на V засіданні цієї комісії [20].

Розпорядженням голови Берегівської районної державної адміністрації за №97 від 12 травня 1994 р. було зареєстровано статут Закарпатського угорськомовного педагогічного інституту (ЗУПІ). Однак, через відсутність відповідної ліцензії Міністерства освіти України, замість вузу, влітку 1994 р. в м.Берегові були відкриті спеціальні угорські педагогічні курси Ніредьгазького педагогічного інституту ім.Д.Бешенеї [21]. Таким чином, склався прецедент, коли на території України без ліцензії, без укладення відповідних міждержавних угод, юридичною особою без визначеного статусу було розпочато навчально-виховну діяльність. Слід відзначити, що про відкриття відділення Ніредьгазького педінституту (спеціальних угорських педагогічних курсів) управління освіти і науки Закарпатського облвиконкому поставило до відома Міністерство освіти України (вих. №869 від 12.09.1994 р.), інформувало керівництво обласної Ради народних депутатів та облвиконкому. У вересні 1994 р. відповідні документи і вимоги з цього приводу чинного законодавства України були доведені до Генерального консула Угорської Республіки в Закарпатській, Львівській, Івано-Франківській та Чернівецькій областях І.Монорі [22]. Влітку 1995 р. ініціатори проекту внесли на розгляд Міжгалузевої акредитаційної комісії (МАК) Міністерства освіти України пакет документів на отримання відповідної ліцензії. Однак МАК з цього приводу позитивного рішення не прийняла, попросивши Закарпатську обласну державну адміністрацію висловити свою позицію [23]. І тому, розпорядженням голови Закарпатської облдержадміністрації за №765 від 29.11.1995 р. була створена робоча комісія з метою розгляду цього питання.

За участю представників обласної держадміністрації, Ужгородського державного університету, "Фонду за Закарпатський угорський інститут" та представників Угорської Республіки відбулися три робочі засідання цієї комісії: 27 грудня 1995 р. – в м.Ужгороді (Україна), 8 люто-

го 1996 р. – в м.Берегові (Україна), 14 березня 1996 р. – в м.Ніредьгазі (Угорщина) [24]. В результаті переговорів було вирішено надати ліцензію Закарпатському угорськомовному педінституту. На урочисту церемонію відкриття, яка відбулася 25 вересня 1996 р., був запрошений Міністр освіти і культури Угорщини Б.Мадяр [25]. Студентами педагогічного інституту в 1996 р. стало 79 чоловік [26].

На запитання чому саме в м.Берегові був відкритий даний навчальний заклад, заступник голови ТУКЗ-КМКС Л.Брензович відповів: “Тому що, це місто знаходиться ближче до територій, де проживає угорське населення і тому, що в м.Мукачеві вже є педучилище” [27]. Навчальний процес в інституті забезпечували викладачі з Угорської Республіки за угорськими навчальними планами і програмами, згідно правил навчання та складання заліків і іспитів, які діють в Угорщині [28]. Вже в 1996 р. можна було навчатися на таких відділеннях Закарпатського угорськомовного педінституту як: дошкільне виховання, початкове навчання, історія з додатковою спеціальністю “англійська мова”, географія–англійська мова, історія–географія та географія [29]. У 1999 р. було відкрито відділення факультету садівництва і харчової промисловості, який діє при університеті Св.Іштвана, а починаючи з 2000 р. у Берегівському угорськомовному педагогічному інституті функціонує відділення сільськогосподарського факультету Ніредьгазького університету [30]. 17 червня 2001 р. інститут був акредитований Українською Державною атестаційною комісією [31].

Добрі традиції склалися між Ужгородським національним університетом (УжНУ) та вузами–партнерами з Угорщини, що дало змогу навчатися закарпатським студентам в сусідній країні. Враховуючи давні історичні зв'язки Закарпаття з Угорською Республікою, знання мови багатьма викладачами, науковцями, студентами, УжНУ має особливі стосунки з вищими навчальними закладами Угорщини.

Впродовж 90-х років ХХ ст. було укладено чимало угод та договорів з угорськими вузами, зокрема з такими з них як: Сегедський педагогічний інститут ім.Д.Югаса, Ніредьгазький педагогічний інститут ім. Д.Бешенеї, Будапештський конституційно-правовий інститут політики, Міжнародний технологічний інститут (Будапешт), Дебреценський університет ім. Л.Кошута тощо. Крім цього, УжНУ має добрі зв'язки з Будапештським університетом ім.Л.Етвеша та Будапештським технічним університетом [32]. Завдяки налагодженим зв'язкам щорічно студенти угорського відділення філологічного факультету направляються на навчання в Будапештський університет ім.Л.Етвеша та Дебреценський університет ім.Л.Кошута. На навчання направляються також студенти історичного, математичного, фізичного, біологічного та хімічного факультетів [33]. Особливо тісні взаємозв'язки склалися на історичному факультеті Ужгородського національного університету. Кожен рік на навчання до Будапештського університету виїжджають студенти, які володіють угорською мовою. Вони вивчають усі періоди історії Угорщини, складають заліки та іспити, отримують відповідне посвідчення про прослухані та засвоєні курси лекцій. Стипендією та гуртожитком їх забезпечує угорська сторона [34].

Слідом за Берегівським угорськомовним педінститутом та Ужгородським національним університетом дружні відносини встановило з навчальними закладами Угорщини Мукачівське педагогічне училище, при якому щорічно ведеться підготовка груп з угорською мовою викладання з спеціальностей “дошкільне виховання” та “викладання в початкових класах”. В 1996 р. Мукачівське педучилище уклало угоду про співробітництво в галузі підготовки педагогічних кадрів для національних меншин з регіональним методичним центром м.Бокторолантгазо (Угорщина). Весною 1996 р. 25 студентів 4 курсу успішно пройшли стажування в Бокторолантгазо. Програма стажування включала

ознайомлення із системою освіти Угорщини, особливостями національної школи, проблемами початкового навчання та самостійне проведення уроків [35].

Варто відзначити, що починаючи з 1993 р. щорічно укладаються угоди про співробітництво між Закарпатським обласними управліннями освіти і науки, Інститутом удосконалення вчителів та відповідними установами Саболч-Сатмар-Березької області Угорської Республіки. Зокрема, така угода була укладена між обласним Інститутом методики навчання і виховання та підвищення кваліфікації педкадрів, Закарпатським угорським педагогічним товариством і новоствореним Міністерством освіти і культури Угорщини регіональним освітянським центром в м.Боктолорантзазо [36]. Основними напрямками співпраці стало встановлення дружніх і професійних контактів між педагогічними і учнівськими колективами сусідніх регіонів, співробітництво у фаховому, методичному удосконаленні педкадрів на рівні навчальних закладів, методичних об'єднань, курсової, семінарської перепідготовки, робота з обдарованими дітьми.

Розглядаючи питання двосторонніх науково-освітніх зв'язків між Закарпатською областю і Угорською Республікою, не можна залишити поза увагою результати роботи змішаної українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав національних меншин. Нагадаємо, що дана комісія була створена відразу після підписання 31 травня 1991 р. в м.Будапешті Декларації про принципи співробітництва між Українською Радянською Соціалістичною Республікою та Угорською Республікою по забезпеченню прав національних меншостей. В пункті 10 Декларації зазначається: "Сторони погодилися забезпечити належні можливості національним меншостям для навчання своїй рідній мові чи своєю рідною мовою на всіх рівнях навчання. Практичні питання, що виникатимуть у цьому зв'язку, будуть вирішуватись у міру необхідності у відповідності з можливостями і діючим законодавством

Сторін в рамках Змішаної комісії, що створюється згідно п.16 цієї Декларації. Сторони будуть надавати можливості для навчання у власних вищих учбових закладах осіб національної меншості, що проживає на території другої Сторони, вести перепідготовку кадрів, обмін фахівцями в галузі освіти і культури. Сторони прагнутимуть дотримуватись принципу еквівалентності всіх рівнів освіти, визнаватимуть факт вступу в учбові заклади однієї з Сторін і навчання в них громадян іншої Сторони" [37].

Прагнучи максимально розширити сферу співробітництва, уряди України та Угорської Республіки 4 квітня 1995 р. підписали Угоду про співробітництво в галузі культури, освіти і науки [38]. Вона передбачала не лише широкі двосторонні контакти в галузі театру, кіно, образотворчого мистецтва, музики, а й заохочувала обмін викладачами та науковцями, проведення спільних наукових досліджень, підготовку нових посібників та наукових публікацій.

Як уже зазначалося вище, політика Угорщини до України визначається ставленням останньої до забезпечення прав угорської національної меншини в Закарпатській області. І якщо проглянути протоколи засідань українсько-угорської змішаної комісії з питань забезпечення прав національних меншин, то можна відразу помітити, що представники Угорщини постійно наполягають на вирішенні одних і тих же питань. Насамперед, це такі як: 1) надання Міністерством освіти України дозволу (ліцензії) на предмет подальшої діяльності вищого учбового закладу з угорською мовою навчання в м.Берегові (що і було зроблено згодом); 2) з метою удосконалення організації навчально-виховного процесу в угорськомовних навчальних закладах відкрити в м.Берегові філіал обласного Інституту методики навчання і виховання, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів (був відкритий); 3) вирішення питання щодо створення відділу угорськомовних шкіл в рамках управління освіти Закарпатської

облдержадміністрації (на початку 1999 р. при управлінні освіти облдержадміністрації було створено відділ навчальних закладів національних меншин, а також Центр координаційної освітньої діяльності навчальних закладів національних меншин); 4) дозволити випускникам середніх шкіл з угорською мовою навчання складати вступні іспити в УжНУ на угорській мові і з угорської мови замість української; 5) інституалізація підгруп з угорською мовою навчання на природничих факультетах УжНУ; 6) звільнення від сплати митних зборів, митного оформлення періодичних видань та навчально-методичної літератури, яка надходить з Угорщини в Закарпаття, і визнання їх за гуманітарну та благодійну допомогу; 7) відкриття гімназії з угорською мовою навчання в м. Тячеві та інші.

Важливим було VII засідання українсько-угорської комісії, яке проходило 23-25 квітня 1997 р. в м.Будапешті [39]. Українську делегацію очолював Голова Державного Комітету України у справах національностей та міграції В.Євтух, угорську – політичний Держсекретар Адміністрації Прем'єр-міністра Угорської Республіки Ч.Табайді. 23 квітня також відбулася зустріч В.Євтуха з Міністром культури та освіти Угорщини Б.Мадьяром, в ході якої порушувалися питання щодо створення гарантованих законом можливостей для випускників шкіл Закарпатської області з угорською мовою навчання складати випускні та вступні іспити до вищих та середніх навчальних закладів угорською мовою та з угорської мови, сприяння у наданні більшої самостійності Берегівському філіалу Закарпатського обласного педагогічного інституту підвищення кваліфікації кадрів та підготовці відповідної Угоди щодо еквівалентності дипломів.

Товариство української культури в Угорщині також порушило питання про необхідність врегулювання процесів визнання в Угорській Республіці дипломів України про вищу, середню спеціальну освіту [40]. Варто зауважити, що 27 жовт-

ня 1998 р. між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорщини була укладена Угода про взаємне визнання та еквівалентність документів про освіту і наукові ступені [41]. Цей документ дозволяв вирішити кілька питань. По-перше, обидві сторони проводили цю уніфікацію у відповідності із стандартами ЮНЕСКО, тому мова йде про участь у глобалізації системи освіти. По-друге, взаємне визнання документів про освіту відкрило шлях угорцям та українцям, що проживають в іншій державі, отримувати вищу освіту рідною мовою. По-третє, визнання наукових ступенів дозволило значно поживити контакти, поширити їх на викладацьку діяльність [42].

Повертаючись до VII засідання міжурядової комісії, відзначимо, що після її закінчення відбулася прес-конференція за участю Ч.Табайді і В.Євтуха. Голова Державного Комітету України у справах національностей та міграцій щодо питання певної стурбованості лідерів угорських громадських організацій у Закарпатті (наприклад – Товариство угорської культури Закарпаття) та представників деяких політичних кіл Угорщини стосовно скорочення функціонування угорської мови відмітив, що остання викликана не діями уряду, а неадекватною інформацією, яка поширюється деякими засобами масової інформації в Угорщині та Закарпатській області. Звернув увагу на необхідність більш інтенсивної інтеграції угорців Закарпаття у загальноукраїнський контекст, оволодіння ними української мови [43]. Цікавими з цього приводу, на нашу думку, є повідомлення газет, радіо та телебачення Угорщини. Так, ТБ-1 23 квітня 1997 р. о 12.00 год. повідомило наступне: “Раніше становище угорців у Закарпатті вважали прикладом, але за останні часи воно погіршилося. Тому минулого тижня Товариством угорської культури Закарпаття було піднято питання про труднощі з використанням рідної мови” [44]. Інформація такого ж змісту подавалась по програмі ТБ-1 о 19.00 год. та по програмі ТБ-Дуна о 21.00 год. Радіо Кошут у вечірній хроні-

ці (22.00 год.) 23 квітня 1997 р. проінформувало: "...Український співголова комісії В.Свтух пообіцяв, що ще декілька років угорська молодь Закарпаття матиме можливість складати іспити під час вступу до УЖДУ рідною мовою. Угорський співголова Комісії Ч.Табайді заявив, що угорський уряд не відмовляється від наміру переговорним шляхом переконати українську сторону остаточно вирішити цю справу" [45]. В інтерв'ю газеті "Уй Модьорорсаг" Голова Відомства угорців, що проживають за кордоном Е.Торжок зазначила: "Україна бажає забезпечити використання мови національних меншин на всіх рівнях, але вважає за необхідне вивчення державної української мови" [46].

На ІХ засіданні змішаної українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав національних меншин, яка проходила 16-17 грудня 1999 р., з освітніх питань розглядали можливість відкриття кафедр україністики у Будапештському університеті ім.Л.Етвеша та у Дебреценському університеті ім.Л.Кошута [47]. Слід відзначити, що з 1992 р. кафедра української і русинської філології функціонує в Ниредьгазькому педінституті ім. Д.Бешенеї, яку очолює професор І.Удварі. Працівники кафедри налагодили плідні зв'язки з науково-педагогічними центрами України, Словаччини, Югославії, а наукові осередки україністики були створені в м.Дебрецені, м.Будапешті та інших містах [48]. Вдалося вирішити і питання про відкриття кафедри україністики в Будапештському університеті ім.Л.Етвеша [49].

Щороку за участю представників Закарпаття і Угорщини проводяться науко-

во-практичні конференції, семінари, засідання з питань вигідного співробітництва у сфері науки, освіти, мистецтва, культури тощо. Тут варто згадати Центр гунгарології в м.Ужгороді, який був створений 14 січня 1988 р., є єдиним у Східній і Середній Європі науковим підрозділом дослідження актуальних проблем українсько-угорських мовних, літературних та історичних взаємозв'язків [50]. Очолює його проф. П.Лизанець. Центр кожен рік відвідують гості з Угорщини. Побували тут Прем'єр-міністри Угорської Республіки, голови парламентів, Міністри освіти, державні секретарі й інші високопосадові особи країни.

Підсумовуючи, можна сказати, що науково-освітня співпраця між навчальними закладами Закарпатської області й Угорщини є багатогранною і взаємовигідною. З кожним роком вона стає дедалі активнішою, що вказує на перспективи подальших розвідок у даному напрямку та дає можливість науковцям розширити сферу досліджень, оскільки постійно з'являються нові факти, події, проблеми тощо.

Характерним для співробітництва в цій галузі є те, що воно зумовлено насамперед наявністю багаточисельної угорської національної меншини на Закарпатті, яка в переважній своїй більшості намагається виїхати на навчання в Угорську Республіку. Інша частина угорців, яка здобуває освіту в області або в межах України, всіляко підтримується угорським урядом. Звичайно, державним органам влади на всіх рівнях потрібно заохочувати таку політику, але і сприяти тому, щоб кращі представники майбутньої інтелігенції не залишали край.

ЛІТЕРАТУРА

- 1 Про кількість та склад населення Закарпатської області за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року // Новини Закарпаття. - 2003. - 11 січня. - С. 6.; Українці в Угорщині // Календар українців Угорщини на 1998 рік / Відп. ред. д-р О.Русин. - Ужгород: Карпати, 1998, - С. 23.; *Ukránok Magyarországon // Kárpáti Igaz Szó.* - 1999. - október 21. - Old. 3; *Kisebbségek Magyarországon.* 1999. / *Felelős kiadó dr. Doncsev Toso.* - Budapest, 2000. - Old. 151; *A hazai kisebbségekhez tartozók létszáma, 2001.* http://www.ukrajinci.hu/arhiv_index.htm.
- 2 Декларація про принципи співробітництва між Українською Радянською Соціалістичною Республікою та Угорською Республікою по забезпеченню прав національних меншостей // Політика і час. - 1992. - №11-12. - С. 25-28.; Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною та

- Угорською Республікою // Політика і час. - 1992. - №4. - С. 24-27.; Закон України "Про національні меншини в Україні" // Етнополітика в Україні. Документи і матеріали. - К., 1998. - С. 125.
- 3 Beregszászi A., Csernicskó I., Orosz I. Nyelv, oktatás, politika. - Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola, 2001. - Old. 53, 58, 60, 64-65; Dupka Gy. Kárpátalja magyarsága. - Budapest: Markó és Kiss Nyomda Kft, 2000. - 211 old.
 - 4 Україна-Угорщина: співробітництво в галузі освіти // Закарпатська правда. - 1989. - 17 грудня. - С. 1.
 - 5 Там само.
 - 6 Там само.
 - 7 Beregszászi A., Csernicskó I., Orosz I. Op. Cit. - Old. 64.
 - 8 Бундович Ю. Геделев чекає студентів із Берегова // Вісник Берегівщини. - 1991. - 6 липня. - С. 1.
 - 9 Там само.
 - 10 Там само.
 - 11 Злоцькі Ш., Вінцеффі Ж. Юнаки Закарпаття у вищих навчальних закладах Угорщини // Вісник Берегівщини. - 1991. - 1 жовтня. - С. 1.
 - 12 Beregszászi A., Csernicskó I., Orosz I. Op. Cit. - Old. 53.
 - 13 Ibidem.
 - 14 Бундович Ю. Назв. праця. - С. 1.
 - 15 Біров Е. Дебреценські курси: вигода двостороння // Вісник Берегівщини. - 1991. - 21 лютого. - С. 2.
 - 16 Співробітництво в народній освіті // Вісник Берегівщини. - 1992. - 15 січня. - С. 3.
 - 17 Там само.
 - 18 Beregszászi A., Csernicskó I., Orosz I. Op. Cit. - Old. 53.
 - 19 Відомчий архів Закарпатської обласної державної адміністрації (далі-Відомчий архів Закарпатської ОДА). - Ф. 195. Закарпатська обласна державна адміністрація. м.Ужгород. - Оп. 23. Канцелярія. - Спр. Т. IV. Листування з Кабінетом Міністрів, Адміністрацією Президента, міністерствами і відомствами України з питань економічного і соціального розвитку. 05 травня-31 липня 1996 р. На 156 аркушах. - Арк. 73.
 - 20 Відомчий архів Закарпатської ОДА. - Ф. 195. Закарпатська обласна Рада народних депутатів. м.Ужгород. - Оп. 23. Канцелярія. - Спр. Листування з міністерствами, відомствами України про розвиток відповідних галузей. 31 січня-12 липня 1995 р. На 182 аркушах. - Арк. 19.; *Jegyzőkönyv a Nemzeti Kisebbségek Jogainak Biztosításával Foglalkozó Ukrán-Magyar Vegyes Bizottság 5 üléséről Kárpáti Igaz Szó.* - 1995. - április 4. - Old. 3.
 - 21 Beregszászi A., Csernicskó I., Orosz I. Op. Cit. - Old. 53.
 - 22 Інформація до засідання робочої комісії з підготовки до акредитації Закарпатського педагогічного інституту м.Берегово (з угорською мовою навчання). - Берегово, 1995. - С. 2-3.
 - 23 Відомчий архів Закарпатської ОДА. - Ф. 195. Закарпатська обласна державна адміністрація. м.Ужгород. - Оп. 23. Канцелярія. - Спр. Протокол четвертої сесії Закарпатської обласної Ради народних депутатів двадцять другого скликання від 11 квітня 1996 року. На 218 аркушах. - Арк. 91.
 - 24 Там само. - Арк. 92.
 - 25 Відомчий архів Закарпатської ОДА. - Ф. 195. Закарпатська обласна державна адміністрація. м.Ужгород. - Оп. 23. Канцелярія. - Спр. Листування з обласними управліннями, організаціями з питань науки і освіти. 09 лютого-18 грудня 1996 р. На 40 аркушах. - Арк. 25.
 - 26 Відомчий архів Закарпатської ОДА. - Ф. 195. Закарпатська обласна державна адміністрація. м.Ужгород. - Оп. 23. Канцелярія. - Спр. Т. V. Листування з Кабінетом Міністрів, Адміністрацією Президента, Верховною Радою та міністерствами і відомствами України з питань економіки і соціального розвитку області. 04 вересня-28 вересня 1998 р. На 126 аркушах. - Арк. 119.
 - 27 Kmetty A. Magyar főiskola nyílik Beregszászon // Kárpáti Igaz Szó. - 1994. - május 21. - Old. II.
 - 28 Ibidem.
 - 29 Beregszászi A., Csernicskó I., Orosz I. Op. Cit. - Old. 53.
 - 30 Ibidem.
 - 31 Ibid. - Old. 58.
 - 32 Інформація до засідання робочої комісії з підготовки до акредитації Закарпатського педагогічного інституту. - С. 4-5.
 - 33 Там само. - С. 5.
 - 34 Там само.
 - 35 Загірний М. Проїшли стажування в Угорщині // Новини Закарпаття. - 1999. - 24 червня. - С. 6.
 - 36 Відомчий архів Закарпатської ОДА. - Ф. 195. Закарпатська обласна Рада народних депутатів. м.Ужгород. - Оп. 23. Канцелярія. - Спр. Листування з районними, міськими та сільськими Радами з питань організації роботи. 05 січня-20 червня 1994 р. На 116 аркушах. - Арк. 91.

- 37 Декларація про принципи співробітництва між Українською Радянською Соціалістичною Республікою та Угорською Республікою по забезпеченню прав національних меншостей. - С. 26-27.
- 38 Задорожній О. Україна-Угорщина: міст до наступного тисячоліття. - К.: Парламентське вид-во, 2001. - С. 29.
- 39 Відомчий архів Закарпатської ОДА. - Ф. 195. Закарпатська обласна державна адміністрація. м.Ужгород. - Оп. 23. Канцелярія. - Спр. Т. V. Листування з Кабінетом Міністрів України. 05 травня-22 травня 1997 р. На 173 аркушах. - Арк. 152.
- 40 Там само. - Арк. 152-153.
- 41 Задорожній О. Назв. праця. - С. 33.
- 42 Там само.
- 43 Відомчий архів Закарпатської ОДА. - Ф. 195. Закарпатська обласна державна адміністрація. м.Ужгород. - Оп. 23. Канцелярія. - Спр. Т. V. Листування з Кабінетом Міністрів України. 05 травня-22 травня 1997 р. На 173 аркушах. - Арк. 154.
- 44 Там само. - Арк. 137.
- 45 Там само. - Арк. 138.
- 46 Там само. - Арк. 139.
- 47 Відомчий архів Закарпатської ОДА. - Ф. 195. Закарпатська обласна державна адміністрація. м.Ужгород. - Оп. 23. Канцелярія. - Спр. №10. Т. I. Листування з Кабінетом Міністрів України з питань економічного і соціального розвитку області. 12 січня-16 лютого 2000 р. На 144 аркушах. - Арк. 39.
- 48 Жирош І. Іштван Удварі - україніст і русиніст // Новини Закарпаття. - 1993. - 11 травня. - С. 5.
- 49 Любка К. Українці Угорщини мають вагомні здобутки (Інтерв'ю з Надзвичайним і Повноважним Послом України в Угорщині др. Орестом Климпушем // Громада. - 2002. - №3. - С.16. (Hromáda - 2002. - 3-3. évfolyam. - 3 szám)(16-17)
- 50 50. Dupka Gy. Op. Cit. - Old. 69-70; Відомчий архів Закарпатської ОДА. - Ф. 195. Закарпатська обласна державна адміністрація. м.Ужгород. - Оп. 23. Канцелярія. - Спр. №62. Т. IV. Листування з постановчих питань на виконання Указів Президента та доручень Кабінету Міністрів України. 01 липня-30 липня 1999 р. На 170 аркушах. - Арк. 54; Az Ungvári Hungarológiai Intézet tudományos diójtéménye (A Magyar Filológiai Tanszék fennállásának 30. és az Ungvár Hungarológiai Központ 5. évfordulójára). - Ungvár-Budapest: Intermix Kiadó, 1993. - Old. 21-42.

РЕЗЮМЕ

НАУЧНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ СВЯЗИ УКРАИНЫ С ВЕНГЕРСКОЙ РЕСПУБЛИКОЙ В 1991-2001 гг. (на примере Закарпатской области)

Бабинец И.И. (Ужгород)

В статье характеризуется состояние научно-образовательных связей между Закарпатьем и Венгрией в последнее десятилетие XX века. Автор анализирует процесс их становления и развития на протяжении 90-х годов, указывает на специфику сотрудничества в этой сфере, и приходит к заключению, что оно является добрососедским и взаимовыгодным, поскольку учитывается факт наличия многочисленного венгерского национального меньшинства в Закарпатской области.

SUMMARY

SCIENTIFIC-EDUCATIONAL CONNECTIONS UKRAINE WITH HUNGARIAN REPUBLIC IN 1991-2001 (for example of Transcarpathian region)

Babinec I. (Uzhgorod)

In the article characterised the status of scientific-educational links between Transcarpathian and Hungaria in the last decade of the XX ct. The author analyses the process of their formation and development during 90-s, shows on the specific of cooperation in this sphere and comes to the conclusion that, that kind of cooperation is neighbourly and reciprocally advantageous, since it is taken under consideration the fact that in Transcarpathian lives a numerous hungarian national minority.